

DOI <https://doi.org/10.32782/3041-1319/2024-2-2>

Г. В. Коваль¹, М. Ю. Олексієнко²,

¹Державний університет економіки і технологій, м. Кривий Ріг, Україна

²Львівський державний університет безпеки життєдіяльності, м. Львів, Україна

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5317-6876> – Коваль Г.В.

<https://orcid.org/0000-0002-2883-9671> – Олексієнко М.Ю.

koval_gv@duet.edu.ua

malgor999@gmail.com

ПУБЛІЧНЕ УПРАВЛІННЯ СИСТЕМОЮ ОСВІТИ: ПОНЯТТЯ ТА СУТНІСТЬ

Метою статті є висвітлення особливостей публічного управління системою освіти в Україні, визначення сутності поняття «освіта» та її основних функцій. Встановлено, що в сучасних умовах прогресивний розвиток держави неможливий без постійного вдосконалення системи освіти і науки, який забезпечується працівниками сфери освіти. Досліджено поняття і зазначено, що освіта – це процес та результат засвоєння особистістю певної системи наук, знань, практичних умінь і навичок та пов'язаного з ними того чи іншого рівня розвитку її розумово-пізнавальної і творчої діяльності, а також моральної культури, які у своїй сукупності визначають соціальне обличчя й індивідуальну своєрідність цієї особистості. Доведено, що освіта являє собою багатофункціональну систему. Її основним покликанням є підготовка людини до самостійного життя та праці на основі набуття необхідних знань і формування відповідних компетенцій. Освіта виконує ряд функцій, основними серед яких є: соціальна, пізнавальна, комунікативна та функція психологічної підтримки особистості. Освіта завжди була особливою функцією суспільства і держави, спрямованою на формування й розвиток соціально-значущих якостей кожної людини як члена суспільства та громадянина держави. Через освіту як найбільш масовий соціальний інститут здійснюється вплив на формування свідомості суспільства, регулюються процеси свідомого саморозвитку громадян. Управління освітою в Україні здійснюється системою державних органів та органів місцевого самоврядування. Публічне управління системою освіти є визначальним чинником для розвитку суспільства загалом. Управління освітою залежить від методології й організації, що характеризують цілі та методи їх досягнення, функції, повноваження та відповідальність за якість освіти. Подальші дослідження сприятимуть розробленню інноваційних підходів до публічного управління освітою, що своєю чергою дозволить забезпечити її відповідність потребам суспільства, враховуючи сучасні виклики та особливості повоєнної відбудови України. Загалом, це створить умови для сталого розвитку держави та інтеграції України в європейський і світовий освітній простір.

Ключові слова: публічне управління, система освіти, основні функції, освітній простір, людський капітал.

G. V. Koval¹, M. Yu. Oleksienko²

¹State University of Economics and Technologies, Kryvyi Rih, Ukraine

²Lviv State University of Life Safety, Lviv, Ukraine

PUBLIC ADMINISTRATION OF THE EDUCATION SYSTEM: CONCEPT AND ESSENCE

The article is aimed at highlighting the features of public administration of the education system in Ukraine, determining the essence of the concept of «education» and its main functions. It is established that in modern

conditions progressive development of the state is impossible without continuous improvement of the system of education and science, which is provided by workers in the field of education. The concept is investigated and it is specified that education is a process and result of mastering by the person of a certain system of sciences, knowledge, practical skills and skills and related to them of one or another level of development of its mental-cognitive and creative activity, as well as moral culture, which in their totality determine the social face and individual originality of this personality. It is proved that education is a multifunctional system. Its main vocation is to prepare a person for independent life and work on the basis of acquiring the necessary knowledge and the formation of appropriate competencies. Education performs a number of functions, the main among which are: Social, cognitive, communicative and the function of psychological support of the individual. Education has always been a special function of society and the state, aimed at the formation and development of socially significant qualities of each person as a member of society and citizen of the state. Through education, as the most mass social institution, the influence on the formation of the consciousness of society is exercised, the processes of conscious self-development of citizens are regulated. Education management in Ukraine is carried out by the system of state bodies and local self-government bodies. Public administration of the education system is a determining factor for the development of society as a whole. Education management depends on the methodology and organization that characterize the goals and methods of their achievement, function, authority and responsibility for the quality of education. Further research will contribute to the development of innovative approaches to public education management, which, in turn, will ensure its compliance with the needs of society, taking into account the current challenges and peculiarities of the postwar reconstruction of Ukraine. In general, this will create conditions for sustainable development of the country and Ukraine's integration into the European and world educational space.

Key words: public administration, education system, basic functions, educational space, human capital.

Постановка проблеми та її зв'язок із науковими та практичними завданнями. Публічне управління системою освіти в Україні є однією з ключових сфер, яка визначає суспільно-економічний розвиток та соціальну стабільність держави, а також якість людського капіталу. В умовах сучасних викликів ефективність управління освітою потребує нового підходу, орієнтованого на забезпечення доступності, якості та відповідності освітніх послуг потребам суспільства. Незважаючи на численні реформи, система освіти в Україні стикається з низкою проблем, які стримують її розвиток, основними серед яких є децентралізація управління освітою, недостатнє фінансування, якість і цифровізація освіти. Сьогодні важливим є й відповідність освіти потребам ринку праці.

В умовах реформування системи освіти публічне управління має забезпечити створення умов для ефективного функціонування освітніх закладів, розвитку людського капіталу та інтеграції України до європейського освітнього простору. Розв'язання зазначених проблем потребує комплексного підходу, орієнтованого на розвиток інноваційного потенціалу, підвищення підзвітності освітніх установ і залучення широкого кола зацікавлених сторін до процесу публічного управління.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням публічного управління системою освіти в Україні присвячено праці таких вітчизняних вчених: Г. Атаманчука, Ю. Кальниша, Г. Коваль, Н. Колісніченко, І. Лопушинського, С. Саханенка та інших. Проте публічне управління освітою і нині потребує подальшого розроблення, адже існує ряд невирішених проблем,

пов'язаних із забезпеченням рівного доступу до якісної освіти, вдосконаленням механізмів фінансування, адаптацією освітніх програм до потреб сучасного суспільства та ринку праці, розвитком цифрової інфраструктури, а також створенням прозорої та відкритої системи підзвітності й оцінювання ефективності освітніх реформ.

Питання щодо сутності поняття освіти, її основних функцій давно хвилюють учених та науковців. Одні стверджують, що освіта – це процес, інші – що це соціокультурний інститут. Л.М. Гриневич стверджує, що освіта – це цінність [5, с. 15]. С.У. Гончаренко освіту пов'язує з навчанням, позначаючи її формувальний вплив на особистість [4, с. 614]. Низка учених стверджують, що освіта являє собою багатофункціональну систему [11, с. 44]. Об'єктивна характеристика розвитку державного управління освітою висвітлюється в працях таких учених: В. Авер'янова, В. Бакуменко, М. Князева, В. Лугового, В. Майбороди, Н. Нижника та ін. Водночас зміни соціально-економічної структури суспільства потребують підвищення уваги до розвитку освіти з позицій демократизації та системи публічного управління.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є аналіз сучасного стану публічного управління системою освіти, визначення сутності поняття «освіта» та розгляд її основних функцій.

Виклад основного матеріалу дослідження. У сучасних умовах прогресивний розвиток держави неможливий без постійного вдосконалення системи освіти і науки, що забезпечується працівниками сфери освіти.

Натепер під терміном «освіта» розуміють спеціальну сферу соціального життя, унікальну систему, своєрідний соціокультурний феномен, який сприяє нагромадженню знань, умінь і навичок, інтелектуальному розвитку людини. При цьому провідними тенденціями розвитку освіти виступають: визнання готовності здобувачів освіти не лише до соціальної адаптації, а й до активного освоєння ситуацій соціальних змін; адаптація освітнього процесу до щораз більших запитів і потреб особистості й суспільства згідно з національними і культурними традиціями; масовий і неперервний характер освіти в крос-культурному світовому просторі [12, с. 615].

Це «процес та результат засвоєння особистістю певної системи наук, знань, практичних умінь і навичок та пов'язаного з ними того чи іншого рівня розвитку її розумово-пізнавальної і творчої діяльності, а також моральної культури, які у своїй сукупності визначають соціальне обличчя й індивідуальну своєрідність цієї особистості» [6].

Як зазначають науковці, найбільшого визнання набули підходи до розгляду освіти за такими аспектами:

1) процес, тобто цілісна єдність навчання, виховання, розвитку, саморозвитку особистості, збереження культурних норм з орієнтацією на майбутній стан культури, створення умов для повноцінної реалізації внутрішнього потенціалу індивіда та його становлення як інтегрованого члена суспільства з виконанням функції наступності поколінь;

2) соціокультурний інститут, який сприяє економічному, соціальному, культурному функціонуванню й удосконаленню суспільства за допомогою спеціально організованої цілеспрямованої соціалізації та інкультурації окремих індивідів, вираженому в системі, що містить освітні установи, органи управління ними, освітні стандарти, які забезпечують їх функціонування і розвиток [6, с. 165].

На думку Л.М. Гриневич, нині поняття «освіта» розуміється широко та окреслюється різними контекстами: освіта – цінність (державна, суспільна, особистісна); система різноманітних закладів освіти й освітніх установ; особливий процес; різнорівневий результат; соціокультурний феномен; соціальний інститут, що впливає на стан свідомості суспільства [5, с. 15].

Важливого значення для розвитку суспільства набуває осмислення якісно нових ознак і смислів сучасної освіти в умовах цивілізаційних змін нашої історичної доби, розуміння тенденцій її розвитку, внутрішніх протиріч і механізмів прогресу. Поняття «освіта» за останні роки значно змінило

свій зміст. Розгляд генезису цього поняття показує, що воно ввійшло у вітчизняний педагогічний лексикон лише у XVIII столітті для позначення розвивального та виховного формувального впливу навчання на особистість [5]. Тривалий час поняття «освіта» вживалося як синонім поняття «виховання». Пізніше воно набуває специфічного термінологічного значення, яке пов'язується з навчанням, позначаючи його формувальний вплив на особистість [4, с. 614].

За півтора століття від розуміння освіти як нормованого процесу, спрямованого на трансляцію наступним поколінням соціально-значущого й культурно-історичного досвіду та забезпечення наступності поколінь; процесу й результату засвоєння особистістю певної системи наук, знань, практичних умінь й навичок та пов'язаного з ними того чи іншого рівня розвитку її розумово-пізнавальної й творчої діяльності, а також морально-естетичної культури [4]; цілеспрямованого процесу виховання і навчання в інтересах людини, суспільства й держави [7] дослідники дійшли до якісно інших характеристик поняття «освіта». Освіта розглядається нині як: процес зовнішнього впливу на засвоєння індивідом узагальненого об'єктивного, соціального досвіду, норм, цінностей тощо; спеціальна сфера соціального життя; унікальна система, своєрідний соціокультурний феномен; сутнісна характеристика етносу, суспільства, людської цивілізації, способів її самозбереження й розвитку; процес, тобто цілісна єдність навчання, виховання й розвитку, саморозвитку особистості; збереження культурних норм з орієнтацією на майбутній стан культури; соціокультурний інститут, що сприяє економічному, соціальному, культурному функціонуванню і вдосконаленню суспільства; результат, тобто рівень загальної культури й освіченості людей [5, с. 23].

Освіта спрямовує життя суспільства, перетворюючи його із «суспільства сьогодні» на «суспільство завтра»; формує нове мислення, нове бачення сенсу життя. А тому, як стверджує К. Ясперс, концепція людського існування полягає в його цілісності й повинна включати і майбутнє [14].

Як зазначають учені й педагоги, освіта є багатофункціональною системою. Звичайно, її основним покликанням є підготовка людини до самостійного життя та праці на основі набуття необхідних знань та формування відповідних компетенцій [11, с. 44]. Освіта виконує низку інших функцій, а саме:

- а) соціальну функцію;
- б) пізнавальну функцію;
- в) комунікативну функцію;

г) функцію психологічної підтримки особистості тощо.

Досліджуючи більш детально ці функції, слід зазначити, що соціальна функція освіти полягає у визначенні її ролі як соціального інституту стосовно потреб суспільства або його частини. Соціальні функції освіти розглядаються в широкому розумінні як категорія, що відбиває зміст діяльності окремих елементів соціальної системи загалом і взаємодію їх з освітою. Олесья Линовицька зазначає, що до основних соціальних функцій освіти як соціального інституту належать:

- соціально-економічні, пов'язані з формуванням і розвитком інтелектуального та наукового, технічного і кадрового потенціалу суспільства;
- соціально-політичні, пов'язані із забезпеченням безпеки суспільства, соціального контролю, соціальної мобільності, стійкого розвитку суспільства, його відносин щодо загальноцивілізаційних процесів;
- соціокультурні (культуротворчі), що дозволяють розвивати, зберігати і транслювати духовну спадщину, формувати особистість [11].

Освіта як соціальний інститут у сучасному суспільстві є також найважливішим джерелом і каналом соціальної мобільності та відіграє значну роль у соціальній диференціації членів суспільства, розподілі індивідів за соціальними прошарками і всередині них [11, с. 46].

Пізнавальна функція є однією з найважливіших в усіх підходах до ролі освіти в соціумі. Вона полягає в забезпеченні молодого покоління необхідними знаннями, сприяє розвитку його навчальних здібностей, умінь і навичок, задоволенню пізнавальних інтересів та потреб, створенні умов для отримання актуальної інформації з питань сучасної політики, права, етики, культурології, психології тощо. Учені зазначають, що інформація являє собою нові відомості про навколишній світ, одержувані в результаті взаємодії з ним, а також дані про щось, які розглядаються в аспекті передачі їх у часі й просторі [2]. Пізнавальна функція освіти актуалізується в сучасних умовах через те, що «розвиток людства набирає все більш динамічного характеру. Про це свідчить аналіз будь-якої сфери суспільного життя. Зміна ідей, знань, технологій відбувається швидше, ніж зміна людського покоління. А це означає, що за звичної, традиційної освіти навчити людину на все життя неможливо не тільки в гарній школі, а й у найкращому університеті. Тому що здобути в навчальному закладі знання не будуть обов'язково актуальними в житті, й навпаки – обов'язково з'являться нові знання, без засвоєння

яких фахівець не буде ефективним та й взагалі людина не зможе бути сучасною часу нових знань, тобто втратить конкурентоспроможність» [4].

Важливою для нашого дослідження є комунікативна функція освіти. Як зазначає І. Зязюн, комунікація пов'язана зі спілкуванням, передаванням інформації від однієї людини до іншої. Вона постає як специфічна форма взаємодії людей у процесі пізнавальної та практично-предметної чи трудової діяльності за допомогою мови чи інших знакових систем. Її сутність у контексті освіти полягає в тому, щоб забезпечити взаємозв'язок між викладачами і здобувачами освіти з метою обміну почуттями, думками, поглядами, світоглядними та ціннісними позиціями з питань громадянського життя, суспільно-політичних, правових, моральних та естетичних відносин у суспільстві. Комунікативна функція освіти в навчанні та вихованні молоді є об'єктивно необхідною [4]. Оскільки спілкування є умовою порозуміння, то перед освітою постало важливе завдання – забезпечити відкрите спілкування та взаємодію зі здобувачами освіти задля того, щоб складні та неоднозначні питання професійного, суспільного та особистого життя отримували діалектичне осмислення з урахуванням поглядів та позицій, які набули актуального характеру. А тому комунікативна функція передбачає створення умов для обміну думками, поглядами, висловлювання власних позицій та міркувань, а також дотримання викладачами відповідного такту, стилю й образу поведінки у спілкуванні зі здобувачами вищої освіти. Таким чином, комунікативна функція символізує кроки, які покликані здійснювати викладачі з метою забезпечення навчально-виховного процесу зі здобувачами освіти під час обговорення, осмислення, практичного розв'язання питань професійного, культурного, громадянського змісту й спрямованості.

Заслугує на окрему увагу й організаційна функція, сутність якої полягає в організації різних видів та напрямів діяльності здобувачів освіти, яка пов'язана з використанням, збереженням і примноженням цінностей у повсякденному житті, навчанні, праці, дозвіллі тощо. Як ми вже знаємо, в навчально-виховному процесі здобувачі освіти набувають певних знань, умінь, навичок, компетентностей, що збагачують їхні поняття та уявлення про цінності громадянського суспільства. Вони вчаться самостійно приймати рішення, визначати своє ставлення до певних ситуацій суспільно-політичного життя, морально-правових відносин, практики використання широкого спектру громадянських цінностей, прав та свобод людини і громадянина.

Функція психологічної підтримки особистості передбачає надання психологічної допомоги особистості в складних життєвих обставинах, ситуаціях, сприяє налагодженню життя та адаптації в суспільстві [12]. Досліджуючи сутність психологічної допомоги, ми погоджуємося з думкою вчених про те, що вона являє собою психологічну підтримку особам із використанням методів психологічної допомоги, реабілітації, психотерапії, психоконсультавання [3]. Розглянемо більш детально зазначені аспекти. Психологічна реабілітація – це комплекс медичних, соціальних, психологічних заходів, спрямованих на відновлення, корекцію, компенсацію порушених психічних функцій, особистих властивостей, станів та видів діяльності, систем відносин людини зі світом, що забезпечуватиме її успішність функціонування в суспільстві. Інші науковці визначають це поняття як психічну реабілітацію. Здатність особистості до самореабілітації полягає у відновленні, конструктивному прийнятті ситуації, переході на вищий рівень буття в доланні труднощів і спрямована на самостійну боротьбу людини зі складними життєвими обставинами, що не є кризовими [9].

На думку І.С. Орлай, освіта виконує три важливі функції: людинотворчу – забезпечення певного рівня знань, грамотності, стану емоційно-вольової сфери, поведінкових орієнтацій, готовності до виконання різних соціальних ролей, видів діяльності тощо; технологічну – забезпечення «бази життя»; формування навичок і вмінь трудової, громадської, господарської, професійної діяльності; розвиток комунікативності в різних видах діяльності тощо; гуманістичну – виховання людей в дусі миру, високої моральності, культури, розуміння пріоритетів загальнолюдських цінностей (життя, праці, самої людини, природи тощо) [12, с. 615].

Освіта завжди була особливою функцією суспільства й держави, спрямованою на формування й розвиток соціально-значущих якостей кожної людини як члена суспільства й громадянина держави. Через освіту як найбільш масовий соціальний інститут здійснюється вплив на формування свідомості суспільства, регулюються процеси свідомого саморозвитку громадян. Як соціальне й культурне явище освіта є атрибутом людства, невід’ємним його супутником у поступальному русі еволюційного розвитку [13, с. 22].

Важливими для нашого дослідження є також процес управління в системі освіти. Значний внесок у розвиток теорії освітнього менеджменту зробили зарубіжні й вітчизняні вчені, серед яких Н. Верхоглядова, С. Домбровська, Л. Іщук,

І. Каленюк, Г. Коваль, В. Куценко, І. Лопушинський, С. Мамонтов, М. Матвій, С. Мельник, І. Новікова, Т. Оболенська, Р. Патора, Т. Поствейт, В. Сафонова, С. Семенюк, А. Тайджман, О. Тимошенко, Н. Чухрай, Л. Яковенко та ін. Деякі аспекти якості роботи та конкурентоспроможності закладів вищої освіти вивчали українські вчені, зокрема: В. Заболотний, К. Корсак, А. Ломоносов, О. Мещанінов, Т. Решетілова. Однак в умовах мінливого ринкового середовища це питання вимагає постійного дослідження і напрацювання механізму його врегулювання [1, с. 64].

Управління освітою в Україні здійснюється системою державних органів та органів місцевого самоврядування. 16 жовтня 2014 року Кабінетом Міністрів України було прийнято постанову, якою затверджено Положення про Міністерство освіти і науки України. Згідно з даним документом Міністерство освіти і науки України (МОН) є центральним органом виконавчої влади, діяльність якого спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України. У 2019 році було внесено відповідні зміни до цього положення, відповідно з якими МОН є головним органом у системі центральних органів виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сферах освіти і науки, наукової, науково-технічної діяльності, інноваційної діяльності в зазначених сферах, трансферу (передачі) технологій, а також забезпечує формування та реалізацію державної політики у сфері здійснення державного нагляду (контролю) за діяльністю закладів освіти, підприємств, установ та організацій, які надають послуги у сфері освіти або провадять іншу діяльність, пов’язану з наданням таких послуг, незалежно від їх підпорядкування і форми власності.

Система публічного управління освітою має формальну та неформальну основу. Формальна основа визначає комплекс обов’язкових регламентів і нормативів, а неформальна основа – соціально-психологічне ставлення персоналу до проблем якості освіти, атмосферу творчості й ініціативи. А тому якість необхідно не тільки вимагати та контролювати, а й мотивувати. Уся система управління якістю освіти формується послідовно, поетапно, відповідно до програми її становлення та розвитку. Основний механізм – це система співпраці роботодавців, держави та освітніх закладів, що сприятиме випуску необхідних кадрів і запобігатиме безробіттю серед молодих спеціалістів [10, с. 110].

Висновки і перспективи подальших розвідок у цьому напрямку. Отже, окреслюючи поняття та сутність поняття освіти, ми дійшли висновку, що освіта – це важливий фактор сус-

пільного розвитку, який характеризується юридичними ознаками та власним місцем у нормативно-правовій системі держави. Разом із тим це складний процес і вагомий результат засвоєння знань, умінь, навичок та компетентностей певного рівня розвитку розумово-пізнавальної і творчої діяльності особистості, які визначають рівень морально-естетичної культури індивіда та його соціальний статус. Публічне управління освітою залежить від методології й організації, що характеризують цілі та методи їх досягнення, функції, повноваження і відповідальність за якість освіти.

Подальші дослідження сприятимуть розробленню інноваційних підходів до публічного управління освітою, що своєю чергою дозволить забезпечити її відповідність потребам суспільства з огляду на сучасні виклики та особливості повоєнної відбудови України. Загалом, це створить умови для сталого розвитку країни та інтеграції України в європейський і світовий освітній простір.

Список літератури:

1. Бачинська О. Нарощування фінансово-економічного потенціалу суб'єктів економічних відносин як основа поступального розвитку територіально-господарських систем : монографія. ФОП Паліяниця В.А., 2021. С. 64–72.
2. Боришевський М.Й. Педагогічна і психологічна науки в Україні. Київ : Педагогічна думка, 2007. Т. 3. С. 93–102.
3. Васьківська С.В. Основи психологічного консультування : навчальний посібник. Київ, 2004. 185 с.
4. Гончаренко С.У. Освіта. *Енциклопедія освіти Акад. пед. наук України* / головний ред. В.Г. Кремень. Київ : Юрінком Інтер, 2008. 1040 с.
5. Гриневич Л.М. Неперервна професійна освіта: теорія і практика. 2015. Вип. 1–2. С. 14–19. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/NPO_2015_1-2_4
6. Енциклопедія освіти. Акад. пед. наук України / голов. ред. В.Г. Кремень. Київ : Юрінком Інтер, 2008. 1040 с.
7. Закон України «Про освіту». URL: <https://ips.ligazakon.net/document/JH2OZ7LA>
8. Єгорова А.С. Застосування інноваційних чинників підвищення продуктивності праці в Україні. *Соціально-гуманітарний вісник*. 2019. Вип. 26–27. С. 130–132. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/sochumj_2019_26-27_53
9. Кихтюк О., Федотова Т. Психологічна підтримка особистості: методи та особливості роботи клінічного психолога. URL: https://evnuir.vnu.edu.ua/bitstream/123456789/21794/1/%D0%9F%D1%81%D0%B8%D1%85%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B3%D1%87%D0%BD_%D0%BF%D0%B5%D1%80%D1%81%D0%BF%D0%B5%D0%BA%D1%82%D0%B8%D0%B2%D0%B8_%E2%84%96%2B38_2021-63-75.pdf

10. Коваль Г.В. Соціальна вразливість молодих спеціалістів на ринку праці в Україні. *Наукові праці Чорноморського державного університету імені Петра Могили. Сер. : Політологія*. 2010. Том 131. Випуск 118. С. 107–111.

11. Линовицька О. Основні функції освіти. *Вісник Інституту розвитку дитини. Сер. : Філософія, педагогіка, психологія*. 2014. Вип. 36. С. 44–50. URL: http://ir.library.nmu.com/bitstream/123456789/4245/1/Vird_2014_36_10.pdf

12. Панок В.Г. Основи психологічної допомоги: теорія та практика психоконсультування : навч. посібник. ; за заг. ред. В.Г. Панка, І.М. Зварича. Чернівці : Чернівець. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича, 2019. 384 с.

13. Сисоєва С. Сфера освіти як об'єкт дослідження. *Освітологія*. 2012. Вип. 1. С. 22–29. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ocvit_2012_1_4

14. Ясперс К. Зміст і призначення історії ; пер. з нім. Політ., 1991. 527 с.

References:

15. Bachynska, O. (2021). Upravlinnia yakistiu osvitnikh posluh zakladiv vyshchoi osvity v umovakh rynkovoho seredovyscha. [Management of the quality of educational services of higher education institutions in a market environment] *Naroshchuvannia finansovo-ekonomichnoho potentsialu subiektiv ekonomichnykh vidnosyn yak osnova postupalnoho rozvytku terytorialno-hospodarskykh system: monohafiiia. FOP Palianytsia V.A.* S. 64–72. [in Ukrainian].

16. Boryshevskiy, M. Y. (2007). Hromadianska spriamovanist yak mira sotsialnoi vidpovidalnosti osobystosti. [Civic orientation as a measure of social responsibility of an individual]. *Pedahohichna i psykholohichna nauky v Ukraini. K. : Pedahohichna dumka. T. 3. S. 93–102* [in Ukrainian].

17. Vaskivska, S.V. (2004). *Osnovy psykholohichnoho konsultuvannia. [Fundamentals of psychological counseling] Navchalnyi posibnyk. Kyiv. 185 s.* [in Ukrainian].

18. Honcharenko, S.U. (2008). *Osvita. Entsyklopediia osvity. [Education /Encyclopedia of Education]. Akad.ped.nauk Ukrainy; holovnyi red. V.H.Kremen. K.: Yurinkom Inter. 1040 s.* [in Ukrainian].

19. Hrynevych, L. (2015). Poniattia “osvita”, “rozvytok osvity”, “osvitnia polityka” v suchasnomu naukovomu dyskursi. [The concept of “education”, “development of education”, “educational policy” in modern scientific discourse]. *Neperervna profesiina osvita: teoriia i praktyka. Vyp. 1–2. S. 14–19.* Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/NPO_2015_1-2_4 [in Ukrainian].

20. *Entsyklopediia osvity. (2008). [Encyclopedia of Education]. Akad. ped. nauk Ukrainy; holov. red. V. H. Kremen. K. : Yurinkom Inter. 1040 s.* [in Ukrainian].

21. *Zakon Ukrainy “Pro osvitu”. [Law of Ukraine “On Education”]. Retrieved from <https://ips.ligazakon.net/document/JH2OZ7LA>* [in Ukrainian].

22. Yehorova, A.S. (2019). Zastosuvannia innovatsiinykh chynnykiv pidvyshchennia produktyvnosti pratsi v Ukraini. [Application of innovative factors of increasing labor productivity in Ukraine]. Sotsialno-humanitarnyi visnyk. Vyp. 26–27. S. 130–132. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/sochumj_2019_26-27_53 [in Ukrainian].
23. Kykhtiuk, O., Fedotova T. (2021). Psykholohichna pidtrymka osobystosti: metody ta osoblyvosti roboty klinichnoho psykholoha. [Psychological support of the individual: methods and features of the work of a clinical psychologist]. URL:https://evnuir.vnu.edu.ua/bitstream/123456789/21794/1/%D0%9F%D1%81%D0%B8%D1%85%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B3%D1%87%D0%BDi_%D0%BF%D0%B5%D1%80%D1%81%D0%BF%D0%B5%D0%BA%D1%82%D0%B8%D0%B2%D0%B8_%E2%84%96%2B38_2021-63-75.pdf [in Ukrainian].
24. Koval, H.V. (2010). Sotsialna vrazlyvist molodykh spetsialistiv na rynku pratsi v Ukraini. [Social vulnerability of young specialists in the labor market in Ukraine]. Naukovi pratsi. Tom 131. Vypusk 118. S. 107–111 [in Ukrainian]
25. Lynovytska, O. (2014). Osnovni funktsii osvity. [Basic functions of education]. Retrieved from http://ir.library.nmu.com/bitstream/123456789/4245/1/Vird_2014_36_10.pdf [in Ukrainian].
26. Panok V. H. (2019). Osnovy psykholohichnoi dopomohy: teoriia ta praktyka psykhhokonsultuvannia. [Fundamentals of psychological help: theory and practice of psychocounseling]. Chernivtsi: Chernivets. nats. un-t im. Yu. Fedkovycha. 384 s. [in Ukrainian].
27. Sysoieva S. (2012). Sfera osvity yak ob'ekt doslidzhennia. Osvitohiia. [The sphere of education as an object of research]. Vyp. 1. S. 22–29. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/ocvit_2012_1_4 [in Ukrainian]
28. Yaspers K. (1991). Zmist i pryznachennia istorii. [The Content and Purpose of History]. Per. z nim.: Polit. 527 s. [in Ukrainian].

Г. В. Коваль, М. Ю. Олексієнко

Оглядова стаття.

Надійшла до редакції 02.12.2024

Прийнято до опублікування 18.12.2024